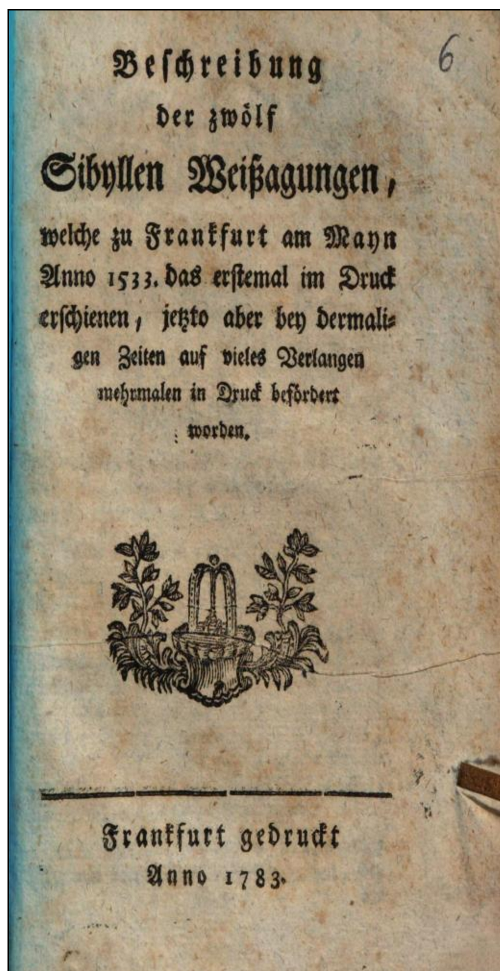


6

Beschreibung
der zwölf
Sibyllen Weißagungen,
welche zu Frankfurt am Mayn
Anno 1533. das erstemal im Druck
erschienen, jetzto aber bey dermali-
gen Zeiten auf vieles Verlangen
mehrmalen in Druck befördert
worden.

Frankfurt gedruckt
Anno 1783.

ANONYMUS

BESCHREIBUNG DER ZWÖLF SIBYLLEN WEISZAGUNGEN

BESCHRIJVING VAN DE TWAALF VOORSPELLINGEN DER SIBILLEN

1 7 8 3

vertaling:

Ruud Muschter
∴

Groningen

muschter@home.nl
www.archive.org

13 november 2022

INHOUDSOPGAVE

BRONVERMELDING

Frankfurt, 1783

https://www.zvdd.de/dms/load/met/?PPN=urn%3Anbn%3Ade%3Abvb%3A12-bsb11301001-9

https://www.digitale-sammlungen.de/en/view/bsb11301001?page=,1

Staatliche Bibliothek, Regensburg

INLEIDING VAN DE VERTALER

In het omslag wordt vermeld dat de eerste versie van deze geschiedenis in 1533 zou zijn verschenen, maar aan het einde van het werk wordt vermeld, dat het in 1531 is uitgegeven.

Hoewel de tekst dus in 1783 opnieuw is uitgegeven, blijkt uit de zinsopbouw dat het origineel gevolgd moet zijn.

Het werk begint met een zogeheten Register, maar het bestaat feitelijk uit een kort overzicht van de behandelde onderwerpen.

In het werk worden enkele bijbelteksten geciteerd. Soms, maar niet in alle gevallen, wordt het citaat ingeleid onder een apart kopje. Het hoofdstuk in de Bijbel waarnaar dan verwezen wordt, is de ene keer voluit geschreven (drieëntwintigste), de andere keer krijgt het een Latijnse notatie (LIII). In de vertaling is gekozen voor H. 23 et cetera.

De citaten zijn nergens met aanhalingstekens gemarkeerd. De meeste, doch niet alle bijbelcitaten, heb ik gelegd naast de Statenvertaling en enkele zijn vervolgens van een voetnoot voorzien.

In de tekst eindigen sommige zinnen abrupt. De zinnen die vervolgens komen, lijken dan een citaat te vormen, zodat de afsluitende punt van de voorgaande zin de functie van een dubbele punt lijkt te hebben.

Ruud Muschter.

HET OMSLAG

Beschrijving
van de twaalf
voorspellingen der Sibillen,
die te Frankfurt am Main
in het jaar 1533 voor het eerst in druk
zijn verschenen, thans echter in de huidige
tijd op veel verlangen
meermalen in druk uitgegeven
zijn.



Frankfurt gedrukt
in het jaar 1783.

DE TEKST



Register
van dit boek
naar ordening.

Over de naam Sibille, wie zij geweest zijn, waar hun boeken vandaan komen en hoe ze verkocht zijn.

Daarna volgt iedere Sibille, wie zij geweest zijn, waar en wat zij voorspeld hebben, alles naar ordening.

Van de Sibillen (zoals Barro, Lanctantius, Euripides, Chrisippus, Revius, Piso, A. Gellius, Augustinus en anderen schrijven) zijn er tien geweest. En daarna zijn er twee, uit ware ervaring, aan toegevoegd, zodat er feitelijk over twaalf in dit boekje - en over de koningin Richaula, als de dertiende - gesproken wordt.

De eerste Sibille is uit Perzië geweest, over wie Ricanor melding doet, die de geschiedenissen van de grote Alexander van Macedonië beschreven heeft.

De tweede, uit Libië, die door Euripides in het voorwoord van het Boek der Wonderwerken wordt herdacht.

De derde, Delphica, die geboren is in de tempel van de god Apollo te Delphi. Die is van de wijsheid, waarover Chrisippus schrijft.

De vierde, Kymea, Kymerea, of Kimika[1], in Welsche landen[2], waarover Revius en Piso in hun kronieken spreken.

De vijfde, Samia, die door Eratosthenes[3] wordt aangeduid, zoals hij bevonden is over haar in de oude kronieken te hebben geschreven.

De zesde, Kumana Almathea genaamd, ook door sommigen Erophile of Demophile genoemd.

De zevende, Hellepontiaca, die in het Trojaanse land is geboren, over wie Heraclitus schrijft.

De achtste, Phrygia, die te Ancyra voorspeld heeft.

De negende, Europea. In welke tijd zij geleefd en voorspeld heeft, heeft men niet geloofwaardig beschreven.

De tiende, Tiburs, Tiburtina of Albumea genaamd, die te Tibur als een godin geëerd wordt.

De elfde, Agrippa, waarvan de tijd van haar leven en voorspelling ook niet geloofwaardig beschreven worden gevonden.

De twaalfde, Erithrea geheten, de edelste en eerwaardigste onder alle andere Sibillen, over wie Apollodorus Erithreus zegt, dat zij zijn burgeres was geweest.

---

1 Verderop wordt haar naam echter geschreven als "Chimeria" en "Chimica".
2 Oude benaming voor Frankrijk en Italië.
3 "Erastones".

Ten slotte wordt hierbij gesteld de voorspelling die koningin Nichaula, de dertiende Sibille, aan koning Salomo over Christus en de maagd Maria - en over vele andere toekomstige wonderwerken en geschiedenissen in de christenheid over pausen, koningen, keizers, geestelijken en wereldlijken, en over de Antichrist en vele andere dingen tot aan het einde der wereld - geopenbaard en voorspeld heeft.

Aangezien echter alle profetieën en voorspellingen in geestelijke zin worden uitgelegd, moeten deze ook, nu zij het gelijkvormigst zijn aan de waarheid, begrepen en geduid worden.

Over de naam Sibille en over hun boeken.

Het woord 'Sibille' is niet een eigennaam van een vrouw, doch een algemene naam van een ambt, van ieder meisje of vrouw die een waarzegster of profetes is. 'Sibylla'[4] in de Griekse taal betekent iemand die de goddelijke raad erkent en heimelijke, verborgen dingen openbaart. zoals op gelijke wijze het woord 'propheta' iedere waarzegger betekent. 'Propheta'[5] betekent iedere waarzegster. In de Griekse taal betekent dus ook Sibille iedere vrouwelijke kenner of waarzegster van de heimelijke dingen en goddelijk raadgevingen. Vandaar ook dat hun boeken Sibyllini heten, omdat ze deze heimelijkheden bevatten.

De Romeinen hebben deze boeken in grote eer en waarde gehouden en aldus ervoor gezorgd, dat als eerste door de zevende Romeinse koning, Tarquinius Superbus, niet meer dan twee mannen verordineerd zijn geworden die slechts uit nooddruft deze boeken gelezen hebben. En toen het volk was

---

[4] Het origineel zet hier een asterix en een voetnoot als vervanger van deze naam.
[5] Id.

toegenomen, zijn uit de oversten en de gewone mensen tien, en uiteindelijk vijftien mannen ertoe verkozen en aangesteld geworden die zich tot de boeken hebben gewend als tot het huis van de wijsheid van de godheid Apollo, zoals de Romeinen gedaan hebben wanneer zij van de onsterfelijke goden wijsheid wilden opdoen en raad ontvangen.

En zoals sommigen zeggen, zijn deze boeken aldus aan den dag en daarna naar Rome gekomen:

Een oude onbekende vrouw is bij Tarquinius Superbus verschenen, heeft hem negen boeken getoond en te koop aangeboden en te kennen gegeven, dat de boeken de raadgevingen en goddelijke voorspellingen bevatten van toekomstige kwesties. En toen de koning aan de vrouw het door haar verlangde geld voor de negen boeken niet wilde geven, verbrandde zij drie daarvan in zijn aangezicht. 's Anderendaags vroeg de vrouw de koning andermaal, of hij de overige zes boeken voor het eerst gevraagde[6] geld wilde nemen. Het was onredelijk, meende de koning, dat hij voor de zes net zoveel zou moeten geven als voor de negen. De vrouw was vertoornd, verbrandde nog drie boeken en wilde niettemin aan de koning de laatste drie boeken niet anders geven dan waarvoor zij hem in de eerste instantie de negen zou hebben gelaten. De koning nam de drie laatste boeken voor de eerste som gelds waarvoor hij de negen had mogen kopen. De vrouw verliet de koning en werd daarna niet meer gezien.

Anderen zeggen, dat het Sibille Camana was. Die heeft, zoals hiervoor vermeld is, de negen boeken aan de vijfde Romeinse koning Tarquinius Priscus te koop willen geven, en zoals hiervoor vermeld is, met de boeken en de koning gehandeld. En toen hij de laatste drie boeken behouden had, had hij alle

---

[6] "gebothene", 'geboden'. Een kennelijke verschrijving.

toekomstige kwesties der Romeinen daarin beschreven gevonden.

Hoewel dit boekje de verkondiging en voorspelling door de profeten en Sibillen omtrent toekomstige wonderwerken - die op aarde geschied zijn en nog zullen geschieden - meldt en bewijst, moet gij niet letten op de onbegrijpelijke, heimelijke woorden en zinnen die daarin begrepen zijn. Want gemeenlijk hebben alle profeten en waarzeggers in gebruik gehad, duister te spreken en de toekomstige dingen door verborgen spreuken en gelijkenissen te openbaren.

Over het leven, wezen en voorspelling der eerste Sibille.

In welke tijd Sibille Persica, uit het land Perzië, aldus genaamd, geleefd heeft, is niet feitelijk beschreven. Slechts dat zij gekleed is met goud gesierd en gesluierd.

Zij heeft over Christus, onze zaligmaker, aldus voorspeld:

Neem waar, gij wild, onverstandig dier, dat ge onder de voet wordt gelopen, en de Heer wordt geboren in de omgeving der aarde, en het lichaam en de schoot van een maagd zal het heil der volkeren zijn.

En zijn voeten zullen zijn in de ziekte der mensen.

Dat wordt zo uitgelegd, dat de macht van de duivel onder de voet wordt gelopen, et cetera.

Zijn voeten (dit is de mensheid van Christus) zullen zijn, et cetera.

Daarop zegt de Schrift: Zij (dat is Maria, de moeder van God) zal verpletteren uw (dat wil zeggen, van de duivel) hoofd.[7]

Daarvan zegt ook Jesaja[8]: Een kind is ons geboren, een kind is ons gegeven, welks vorstendom gevestigd is op zijn schouders.

Verder zegt deze Sibille: En de schoot en het lichaam der maagden zal een heil der heidenen zijn.

Daarover heeft ook David gezegd: En Hij, dat wil zeggen, Christus, zal zijn een verwachting der volkeren, en de heidenen stellen hun hoop op Hem.

Daarover schrijft ook Paulus[9]: Hetgeen zwak[10] is in God, is sterker dan de mensen.

Aldus heeft ook een Sibille gezegd: Zalig is God, die aan het kruis hangt, en het onzichtbare woord wordt aangevallen.

Daarover spreekt ook de heilige Johannes[11]: Het onzichtbare woord dat er van aanvang aan was, dat hebben wij gezien en gehoord, met onze ogen in menselijke aard, en onze handen hebben het vastgepakt en aangegrepen.

Deze Sibille heeft ook over Christus op deze wijze voorspeld:

Met vijf gerstebroden en twee vissen zal Hij in de woestijn vijfduizend mensen verzadigen, en van de overgeblevene zal hij twaalf korven vullen, in hoop voor vele mensen.

---

[7] [voetnoot van de auteur:] Genesis, 3.
[8] [voetnoot van de auteur:] Jesaja, 9.
[9] [voetnoot van de auteur:] 1 Korinthiërs, 1.
[10] "krank".
[11] [voetnoot van de auteur:] 1 Johannes, 1.

Hoe Christus Jezus, onze zaligmaker, deze voorspelling van de Sibille vervult, vindt ge in het evangelie van Johannes, in het zesde hoofdstuk, en in de uitleggingen over dat evangelie helder beschreven en aangeduid.

Hosea in H. 13 .

Ik verlos hen van de hand des doods, ik maak hen vrij van de dood. O dood, ik word uw dood; o hel, ik word uw beet.[12]

Over de tweede Sibille.

Het is niet gans zeker in welke tijd de Sibille Libica, naar het land Libië aldus genaamd, in wezen geleefd heeft. Wel is bekend, dat zij een rozenkrans op haar hoofd heeft gedragen en niet zeer jong was. Zij heeft aldus over Christus voorspeld:

Neem waar, de dag zal komen en de Heer zal de dikte der duisternis verlichten, en de knop van de Joodse vergadering wordt afgesneden en de lippen der mensen zullen ophouden. Zij zullen de koning der levenden zien, en Hij zal heersen en regeren in barmhartigheid. En het lichaam van Zijn moeder zal een weg voor alle mensen zijn. Daarna zal Hij in de handen der onrechtvaardigen komen, en zij geven God een kaakslag met hun onreine, bevlekte handen. Hij wordt versmaad en erbarmelijk en zal aan de erbarmelijken hoop betonen.

Daarop zegt ook de profeet[13]: Jeruzalem stond op en wordt verlicht. Uw licht is gekomen en de helderheid van de Heer is

[12] Feitelijk staat bij Hosea 13: 14: "Doch Ik zal hen van het geweld der hel verlossen, Ik zal ze vrijmaken van den dood: o dood! waar zijn uw pestilentien? hel! waar is uw verderf?"

over u uitgegaan. De profeet spreekt ook aldus: De knop van de Joodse vergadering wordt afgesneden, want vanaf de geboorte van Christus tot nu in deze tijd hebben de Joden geen profeet meer gehad, en de Joden en hun synagoge (dat is hun vergadering) is gans uit elkander gesneden en verdreven.

Daarvan zegt de profeet Daniël: Wanneer de heilige der heiligen komt, zal uw - dat wil zeggen, der Joden - zalving ophouden. Daarvan heeft ook de heilige David [gesproken]. Thans is er geen profeet meer en God erkent onze toekomst niet meer, en zij zullen de koning der levenden zien.[14]

Ga naar uw koning. Neem waar, dat is uw koning, zegt Pilatus tot de Joden.[15] Daarover heeft ook de heilige profeet gezegd[16]:[17] Neem waar, uw koning zal zachtmoedig komen. Alle wegen van de Heer zijn barmhartigheid en waarheid. In Zijn dagen zullen gerechtigheid en overvloed van vrede opkomen.

Jeremia in H. 31 .[18]

Maagd van Israël, keer terug, keer terug naar uw steden, onbestendige dochter, onnuttig. Hoelang zult gij vervloeien met wellusten, terwijl de Heer iets nieuws op de aarde heeft geschapen. De vrouw zal een man omgeven.

---

[13] [voetnoot van de auteur:] "Esai, 60.". Onduidelijk wanneer hiermee Jesaja wordt bedoeld, want daar is het de vindplaats niet.
[14] [voetnoot van de auteur:] Psalmen, 73.
[15] [voetnoot van de auteur:] Je[...], 19. (Onleesbaar; vert.).
[16] [voetnoot van de auteur:] Zacharia, 9. (in de Statenvertaling is hierover niets te vinden; vert.).
[17] De markeringen zijn onduidelijk.
[18] Jeremia, 31: 22: "Hoe lang zult gij u onttrekken, gij afkerige dochter? Want de HEERE heeft wat nieuws op de aarde geschapen: de vrouw zal den man omvangen." Statenvertaling; vert.

Over de derde Sibille.

Sibille Delphica, een bijzonder voorname waarzegster, is in haar tijd, zoals Eusebius schrijft, in grote eer gehouden. Chrisippus schrijft ook over haar, in het boek over de godheid. Zij wordt Delphica genoemd, van de stad Delphi, waar zij in de tempel van Apollo geboren is, is in het zwart gekleed en heeft een hoorn in haar hand. Zij heeft met name over de Trojaanse Oorlog, over de geboorte, het leven en het sterven van Christus voorspeld, onder andere aldus:

Gij moet uw eigen Heer kennen, die een ware zoon van God is. En aan een ander einde. Er wordt een profeet geboren, zonder lijfelijke vermenging van de moeder, uit een maagd, et cetera. Dat zegt ook de Schrift eenduidig, als God u een profeet uit uw broeders zal verwekken. Die zult gij horen als mij, zonder lijfelijke vermenging van de moeder. Ook[19] dat zegt het evangelie. Ik heb geen man bekend, heeft Maria aldus de aartsengel Gabriël geantwoord. Toen is in haar geboren, wat van de Heilige Geest is, want Hij is niet van mannelijk zaad gekomen.

Daarvan zegt ook de profeet Jesaja[20]: Neem waar, een maagd zal ontvangen en zal een zoon baren.

Jeremia in H. 23.[21]

---

19 "Auf", 'op'. Kennelijke zetfout.

20 Statenvertaling (deels): Jesaja 7: 14: "ziet, een maagd zal zwanger worden, en zij zal een Zoon baren."

21 "5 Ziet, de dagen komen, spreekt de HEERE, dat Ik aan David een rechtvaardige Spruit zal verwekken; Die zal Koning zijnde regeren, en voorspoedig zijn, en recht en gerechtigheid doen op de aarde. 6 In Zijn dagen zal Juda verlost worden, en Israël zeker wonen."

Zie, de dagen komen, spreek de Heer, en ik zal verkwikken, David de gerechte bloem, en de koning zal regeren en wijs zijn, en het oordeel vellen en de gerechtigheid in het land. Te zijner tijd wordt Juda geholpen en Israël zal veilig wonen.

Over de vierde Sibille.

Sibille Chimeria of Chimica, uit Welschland, heeft in haar jeugd aldus voorspeld: Een dochtertje zal opgaan in het eerste aangezicht der maagden. Daardoor wordt de geboorte van Maria aangeduid.[22] Verder spreekt zij aldus:

Zij is schoon van aangezicht, heeft lang haar en zal zitten op een brede stoel.

Haar dochtertje zal een kind voortbrengen en verzorgen en het te eten geven.

De profeet Joël in H. 2.[23]

Doch Ik zal in de dagen Mijn geest uitgieten over Mijn knecht en over de dienstmaagden en zal wonderen geven in de hemel en op de aarde, het bloed en vuur en de damp van de rook.

Over de vijfde Sibille.

---

[22] Onduidelijk of de auteur dan wel de Sibille deze zin uitspreekt.
[23] Joël, 2: 29-30: "Ja, ook over de dienstknechten, en over de dienstmaagden, zal Ik in die dagen Mijn Geest uitgieten. En Ik zal wondertekenen geven in den hemel en op de aarde: bloed, en vuur, en rookpilaren."

Sibille Samia, van het eiland Samos, aldus genoemd, heeft jong voorspeld. Onder haar voeten heeft zij een zwaard en zij heeft een hand op de borst gelegd. Zij heeft (zoals Eratosthenes geschreven heeft hoe hij in de oude opschrijvingen van de geschiedenissen die van Samo gevonden heeft) uit ingeving door de Heilige Geest aldus voorspeld:

Neem waar, de rijke zal komen en geboren worden uit een arme. De wilde onverstandige dieren van het aardrijk zullen Hem aanbidden en zij zullen roepen en zeggen: Gij moet Hem loven in de voorhoven van de hemel.

Ook zegt St.-Petrus: Toen Hij rijk was, is Hij arm geworden, opdat Hij ons rijk maakte door Zijn armoede.

Ook hebben de engelen Hem geprezen, en gezongen: Glorie zij God in den Hoge.

David in psalm 71.

Hem zullen aanbidden alle koningen en alle volkeren.

Over de zesde Sibille.

Sibille Cumana, van de stad Cume, met haar ware naam Almathea, heeft geleefd ten tijde van Tarquinius Priscus. Deze was een bestuurder en de vijfde koning van Rome. Deze Sibille is gekleed geweest in een gouden jurk. In de ene hand droeg zij een opengeslagen subtiel boek, en in de linkerhand had zij een boek op haar knie. Zij ging met onbedekt hoofd.

Zij heeft over Christus aldus voorspeld:

Een grote, nieuwe ordening der wereld en tijd wordt gans opnieuw geboren. Thans komt wederom de maagd en ook komt het rijk van Saturnus wederom. Thans wordt een nieuw geslacht

geboren, van de hoge hemel naar beneden gelaten. Gij, kuise Lucina, kondig thans het kind aan dat geboren wordt, waarbij het ijzeren tijdperk zal aflopen en een gouden volk in de ganse wereld zal ontstaan. Thans regeert uw Apollo.

De profeet Daniël in H. 2.[24]

Zo zaagt gij, totdat een steen zonder hand van de berg was afgehouwen, en de zuil aan haar ijzeren voet sloeg en aan de aardse en die vermaalde. Toen werden met elkander het ijzer, de aarde, het erts, het zilver en het goud vermorzeld. En het is gehard als in een kaf[25] van het zomerlijke deel, dat door de wind is weggenomen. En er is geen plaats in gevonden. Doch de steen die de zuil sloeg, is een grote berg geworden en heeft de ganse aarde vervuld.

Over de zevende Sibille.

Sibille Hellespontiaca, die sommigen de Trojaanse Sibille noemen, omdat zij in het Trojaanse land in de buurt van Marinesso bij de stad Girgithium geboren is.

Zij is een oude vrouw geweest, in een Beiers paarse jurk gekleed, gebonden met een oude sluier. Om haar nek had zij een oud, aftands kleed gewikkeld. Zij heeft geleefd ten tijde van Colon en Syrus. Deze Sibille heeft aldus over Christus, zoals Heraclides over haar schrijft, voorspeld:

Van de hoge woning der hemel heeft God van verre naar beneden naar zijn deemoedigen gekeken. En werd in de laatste

---

[24] Daniël, 2: 34-35.
[25] "ussel". Vertaling onzeker, doch op deze plek in de Statenvertaling wordt over kaf gesproken.

dagen bij een Joodse maagd geboren, in het wiegje van het aardrijk.

Over de achtste Sibille.

Sibille Phrigia, van het aldus genoemde land, gekleed in een rode jurk. Zij liep met blote armen en haar haren waren over haar rug verspreid. Zij wijst met een vinger, over Christus aldus voorspellende:

God zal de machtigen van het aardrijk gijzelen. Van de hoge berg Olympus zal de hoge God komen en zijn raad wordt gesterkt in de hemel. En een maagd wordt verkondigd in de dalen van de verlaten stad.

Malachias in H. 3.

Zie, ik zal Mijn engel sturen, en hij zal de weg bereiden voor Mijn aangezicht. En dan zal komen tot Zijn heilige tempel de heerser die gij zoekt, en de engel der getuigenis die gij wilt.

In de Openbaring van Johannes, in H. 12..

En de vrouw baarde een jongen die alle volkeren regeert met een ijzeren roede, en haar Zoon was ten hemel gevoerd[26] tot God en Zijn troon.

Over de negende Sibille.

[26] "gezuckt". Heeft vele betekenissen; hier specifiek kerkelijk. Zie o.a. Luther, 34, 2, 479 W: "er war gezuckt in dise weys uncz zu dem dritten Himmel".

Sibille Europea, gesierd en jong met een roodkleurig schijnend aangezicht, had haar hoofd omwikkeld met een gans subtiele sluier. Zij was in een roodgouden jurk gekleed. Haar hoofd en lokken waren onbedekt, en zij had een briefje in haar hand en heeft over Christus aldus voorspeld: Hij zal komen en over de heuvel gaan en over de verborgen wateren van de hoge berg Olympus. Hij zal heersen en regeren in armoede en zal heersen in het zwijgen, en zal uitgaan van het lichaam der maagden.

Zacharia in H. 9.[27]

Verheug u genoeg, dochter van Sion, en jubel gij, dochter van Jeruzalem. Zie, uw koning zal u gerechtig komen en een heilmaker zijn. Hij rijdt op een ezel en op een jong veulen van de ezelinnen. Ik zal de vierwielige wagen van Effraïm verstrooien en het paard van Jeruzalem. En de boog van de strijd wordt verstrooid en hij zal de vrede aan de volkeren zeggen. En zijn macht zal van de zee tot aan de zee, en van de rivieren tot aan de einden der aarde gaan.

Over de tiende Sibille.

Sibille Tiburtina, aldus geheten naar de stad waarbij zij geboren en verzorgd is, en ook bij de naam Albumea genoemd. Zij heeft geleefd ten tijde van de keizer Octavianus, is niet oud geweest, was gekleed in een rode jurk en had een bokkenhuid van boven

[27] Zacharia: 9: 9-10: "9 Verheug u zeer, gij dochter Sions! juich, gij dochter Jeruzalems! Ziet, uw Koning zal u komen, rechtvaardig, en Hij is een Heiland; arm, en rijdende op een ezel, en op een veulen, een jong der ezelinnen. 10 En Ik zal de wagens uit Efraïm uitroeien, en de paarden uit Jeruzalem; ook zal de strijdboog uitgeroeid worden, en Hij zal den heidenen vrede spreken; en Zijn heerschappij zal zijn van zee tot aan zee, en van de rivier tot aan de einden der aarde."

afhangend om de nek en schouders. Haar haarlokken waren onbedekt en zij had een brief in haar hand. Zij heeft zeer helder over de geboorte van Christus voorspeld, aldus:

Christus wordt geboren te Betlehem en wordt verkondigd in Nazareth. Daar zal de os regeren, een vredestichter en grondvester van de rust. O, dat is een zalige moeder wier borst diegene zal zogen waarover geschreven staat: Bethlehem, gij zijt niet de geringste of kleinste onder de vorstendommen van Juda, want uit jou zal de hertog uitgaan. Die zal aldaar mijn volk van Israël regeren, want Hij zal mijn volk zalig maken van zonden. Ook wordt Hij Nazareus genoemd, naar de stad Nazareth. Hij is in Nazareth verkondigd geworden door de engel Gabriël. Ook is ten tijde van Augustus, die een os of stier[28] genoemd wordt, de vredemaker Christus geboren. Ook betuigt de Schrift: Zalig is het lichaam dat U gedragen heeft, en zalig zijn de borsten die Gij gezogen hebt.

Uit raad van deze Sibille heeft deze Augustus Christus in de schoot der maagden, in de hemel verschijnend, aanbeden.

Micheas in H. 5.

Gij Bethlehem Effrata, gij zijt klein onder de duizenden van Juda. Uit u zal voor mij uitgaan die een heerser in Israël zal zijn.

Over de elfde Sibille.

Sibille Erithrea, de edelste onder alle Sibillen, en dus genoemd naar het eiland waar haar gedichten zijn gevonden. Zij wordt ook Erophila genoemd, ontsproten aan Babylonië, in een nonnenjurk gehuld. En zij heeft een zwarte sluier op haar hoofd.

[28] "Stier oder Farr". Is identiek.

Zij is niet zo oud en enigermate onder haar aangezicht bedroefd. Zij heeft een ontbloot zwaard in haar hand, en onder haar voeten heeft zij een gouden ring, gesierd met sterren, als de hemel.

Appollodorus Erithreus zegt, dat zij een burgeres is geweest, en aan de Grieken voorspeld en verkondigd heeft, dat de stad Troje verdelgd zou worden, en dat de dichter Homerus vele fabels[29] en leugens zou schrijven. Zij heeft ook over Christus, onze Heer, en de maagd Maria aldus voorspeld:

In het laatste tijdperk wordt God vernederd en gedeemoedigd, en de goddelijke Zoon wordt mens. En de godheid wordt verenigd met de mensheid, en het lammetje zal in het hooi liggen en verzorgd, gevoed en gezoogd worden door dienstbaarheid en de taak van een dochtertje, et cetera.

Over deze voornaamste en edelste Sibille Erithrea heeft St.-Augustinus in zijn achttiende Boek van de Stad Gods in het XXIIIe hoofdstuk geschreven, hoe Flactianus[30], een Romeins raadsheer, een welsprekend, geleerd man, toen zij met elkander over Christus spraken, hem een Grieks boek voorgelegd had waarin over deze Sibille Erithrea veel - zoals zij over Christus voorspeld had - geschreven stond, en hem daarin vers zevenentwintig aangeduid, in het Grieks geschreven, en op deze mening gewezen: Jezus Christus is een Zoon Gods en zaligmaker, et cetera.

Over deze en andere Sibillen vindt gij zelf wijdlopiger geschreven, namelijk dat zij vanwege hun voortreffelijke maagdelijkheid en kuisheid, door de ingeving door de Heilige Geest alles over God en Zijn menswording voorspeld hebben en

---

[29] "Meern".
[30] Augustinus spreekt evenwel over "Flaccianus".

derhalve ook tot de stad Gods behoren, waar wij eeuwig verlangen te wonen.

Ezechiël in H. 43.

Deze poort wordt afgesloten en wordt niet opengedaan. En geen man zal er doorheen gaan wanneer de Heer God van Israël door deze naar binnen is gegaan. En hij wordt afgesloten voor de vorst. De vorst zelf zal er in zitten, opdat hij het brood voor de Heer eet. Door de weg van de veranda's[31] der poorten zal hij naar binnen gaan en door hun weg zal hij naar buiten gaan.

Over de twaalfde Sibille.

Sibille Agrippa was niet zo jong, gekleed in een rozenkleurige jurk, en gehuld in een rozenkleurige mantel. Zij hield gewoonlijk een hand in de schoot, keek met verwondering naar de hemel en had in haar linkerhand een brief, zoals zij hiervoor op het tweede blad is afgebeeld.[32] En over Christus, onze Heer, voorspelt zij aldus:

Het onzichtbare licht wordt aangevallen, zal kiemen als een wortel en wordt verdord als het blad aan de boom, en zijn sierlijkheid zal niet verschijnen, en het moederlijke lichaam wordt omgeven en God zal wenen, die toch de eeuwige vreugde is en door de mensen met voeten wordt getreden. Hij wordt geboren uit een moeder, als God, en zal wandelen als een zondaar.

Daarover zegt ook de Schrift, dat de wortel van Jesse zal kiemen. Het hooi is dor geworden en de bloem is afgevallen, doch het woord van de Heer blijft eeuwig staan.

---

[31] "Vorlauben". Feitelijk ook 'poort'.
[32] Onduidelijk.

En, zoals ook deze Sibille geprofeteerd heeft: En zijn sierlijkheid zal niet verschijnen. Daarover wordt ook gelezen:[33] Wij hebben hem gezien als iemand die geen gestalte heeft, als een melaatse.

Zo ook is de moeder Maria onder het kruis omgeven geweest door de Joden en vijanden van Christus, met groot leed.
Christus heeft ook geweend, over Lazarus, over Jeruzalem, op de Olijfberg, aan het kruis. Zo is Hij ook in Zijn heilige lijden menigvuldig getrapt geworden, want de Joden hebben Hem met een buis geslagen en gegijzeld.

Hij is ook uit een maagd geboren, die ook voor en na de geboorte een zuivere maagd is gebleven. Zo heeft Christus ook hier onder de zondaars gewandeld, net als een zondaar, doch zonder alle zonden, want geen zonde, slechtheid, noch onrecht is in Hem, doch de mond van de zuiverheid, waarheid en gerechtigheid.

Jesaja in H. 53.[34]

---

[33] De interpunctie in het origineel is onduidelijk, en daardoor ook de exacte betekenis van deze zinnen.
[34] Jesaja 53: 2-5: "2 Want Hij is als een rijsje voor Zijn aangezicht opgeschoten, en als een wortel uit een dorre aarde; Hij had geen gedaante noch heerlijkheid; als wij Hem aanzagen, zo was er geen gestalte, dat wij Hem zouden begeerd hebben. 3 Hij was veracht, en de onwaardigste onder de mensen, een Man van smarten, en verzocht in krankheid; en een iegelijk was als verbergende het aangezicht voor Hem; Hij was veracht, en wij hebben Hem niet geacht. 4 Waarlijk, Hij heeft onze krankheden op Zich genomen, en onze smarten heeft Hij gedragen; doch wij achtten Hem, dat Hij geplaagd, van God geslagen en verdrukt was. 5 Maar Hij is om onze overtredingen verwond, om onze ongerechtigheden is Hij verbrijzeld; de straf, die ons den vrede aanbrengt, was op Hem, en door Zijn striemen is ons genezing geworden."

En Hij steeg op als een roede voor Hem, en als een wortel van het dorstige land. Hem was niet de gestalte, noch de sierlijkheid, en wij zagen Hem en er was geen aangezicht, en wij begeerden Hem versmaden, en de laatste der mannen, een man van smarten, en kennend de ziekte, en Zijn aangezicht was als verborgen en versmaad. Daardoor waardeerden wij Hem niet. Voorwaar, Hij nam onze ziekten en droeg onze pijnen, en wij waardeerden Hem als een melaatse en geslagene door God en gedeemoedigd, terwijl Hijzelf om onze misdaden verwond is en verbrijzeld om onze zonden. De tucht van onze vrede is op Hem en in Zijn wonden zijn wij gezond geworden.

De dertiende Sibille.

Een koningin van Sabba, met haar ware naam Nichaula genaamd, is vol van alle kunst en wijsheid geweest. Zij heeft veel over de wijsheid van Salomo horen zeggen, reden waarom zij een groot verlangen naar hem heeft gekregen en zich over zijn wijsheid hogelijk verwonderde. Zij maakte het plan om naar Jeruzalem te komen om hem te zien, en nam met haar mee een groot leger en eerlijk volk en een rijke schat. Zij verliet haar rijk en kwam door het Morenland en ook door Egypte, en rond het einde van de Rode Zee, door de Arabische woestijn, met grote zorgen en werkzaamheden tot aan Jeruzalem om de wijze Salomo te zien en te horen. En toen zij bij hem kwam, werd zij met grote eer ontvangen. Zij vroeg de koning veel wonderbare dingen, waarover hij haar deugdelijk antwoordde en alle korte en vruchtbare bescheid en onderricht gaf. Daaruit werd haar bekend, dat zijn wijsheid veel groter was dan de roem was geweest die van hem was uitgegaan en haar ter orde was gekomen. Zij zag en verwonderde zich over de hoogte van zijn koninkrijk en eerlijke bestuur, en zei: O, koning, wie zou niet God loven en prijzen, en het land en de inwoners, dat u, zo een voortreffelijke koning, tot de hoogte van uw rijk heeft uit-

verkoren. En om haar gemoed jegens hem te betonen, heeft zij haar schat geopend en aan koning Salomo twintig pond goud en ontelbare specerijen, veel edelstenen en diverse twijgjes of wortels gegeven die balsem uitzweetten, die Salomo niet ver van Jeruzalem op de berg Engaddi liet zetten en planten. Zo ontving tevens de koningin eerlijke schatten en gaven van de koning, en voer met grote lof, eer en vrolijkheid wederom naar haar koninkrijk en vaderland.

Over deze koningin wordt gezegd, dat zij een ware Sibille is geweest, een profetes en waarzegster der heimelijke raden der toekomstige kwesties Gods, en een eerbetuigster en liefhebster van God, en dat zij onder andere in haar openbaringen een hout heeft aangeduid en gezegd: Er zal een man op worden gespannen, omwille van wiens dood het rijk zal vergaan. Datzelfde hout, zoals men zegt, is ten tijde dat Jezus Christus moest lijden, gevonden in een meer[35], waaruit men het kruis heeft gemaakt waaraan Jezus gespannen en gestorven is.

Deze Sibille heeft niet de lijfelijke wellusten en begeerten aangehangen, doch alle eerlijke kunsten nagevolgd en geleerd in eren en deugden.

Zij is het geweest die veel kunstige dingen aan de gesternten heeft gezien, en die koning Salomo op zijn vragen geantwoord, geopenbaard en aangeduid heeft, met name toen hij vroeg hoe - mocht de christenheid nu zodanig zou toenemen, groeien en vermenigvuldigd - het dan op het aardrijk zou toegaan, waarop zij de koning antwoordde: Dan zouden de christenen, keizers en koningen heerschappij en macht vestigen en over de Joden heersen en regeren. De Joden zouden verminderd worden en hun macht gans weggenomen, en aan de christenen onderdanig worden. Doch de christenen zouden gans schalkachtig en vol

[35] "Weiher". Heeft vele betekenissen.

van ondeugden worden. Geen zou de andere eren of goeds gunnen, noch trouw, noch geloof in elkander stellen.

Er zou ook duizend vierhonderd jaar na de geboorte van Christus een teken aan de hemel, een komeet genaamd of pauwenstaart verschijnen. Dan zouden vele jaren na elkander in de christenheid vele leugens en bedriegerijen, berovingen, moorden, branden en oorlog op water en land, en ook verder nog vele wonderen verschijnen en gezien worden.

Daarna zou over eenenzestig jaar de christenheid gans slecht worden, zodat er geen schaamte of eer bij haar is, noch zou blijven. Ze zou dan alle schande en oneer als eer en deugd beschouwen en aanhouden. Zulks zouden ook de opperhoofden en regenten van het volk zelf doen. Dezen zouden ook hun onderdanen en wie toevlucht tot hen zoekt, in hun onrechtvaardigheden sterken, handhaven, ondersteunen en beschermen. O helaas[36], hielpen zij eenieder bevorderlijk in rechte, hielden uiteindelijk gericht, waren zelf rechtvaardig en bestraften het onrecht en gewelddadige handelingen. Zo bleef de gehoorzaamheid in hun onderdanen en werden land en lieden vreedzaam en aan hen onderdanig gehouden. Anders zal de zoon tegen de vader, de broeder tegen de broeder, de geestelijke tegen de wereldlijke, en de wereldlijke tegen de geestelijke, in ijdele, bovenmatige eer en hovaardigheid zijn, en wie dan gewelddadiger dan de andere is, zal hem naar zijn welgevallen dwingen, nopen en over hem heersen.

Het Romeinse rijk en keizerdom worden van jaar tot jaar zelfs gedwarsboomd[37], vertrapt, geschonden, verwoest en verzwakt, zelfs onwaardig en verarmd, zodat niemand ze zal begeren, noch om te regeren aannemen. Overal in de ganse christenheid zal grote nood, ongeloof en ontrouw groeien, zodat eenieder die dat met vroom hart bedenkt, er deernis mee heeft.

[36] "O leider". Onduidelijk.
[37] "versetzt".

De christenen worden martelaren voor hun God met grote zweren aan zijn lichaam, martelaren, wonden en alle ledematen[38], zodat het om te horen verschrikkelijk en erbarmelijk wordt. En hun zal vanwege hun ondeugd God de almachtige vele waarschuwingen, straf en plagen zenden door voortdurende ziekten en pijnen aan hun lichamen, met verkorting van hun leven, door de vier elementen met onstuimige winden, onweer en hagel, overstroming der wateren, verwoesting en het onderlopen van land en lieden, en aan het vee, hun vruchten en voedsel grote en dodelijke schaden toebrengen.

De haastige dood zal snel onder hen regeren. Grote veldslagen en strijd zullen geschieden.

Hun boeren en handwerkslieden zullen hun ploeg en arbeid verlaten, en zij zullen dorsten naar het mensenbloed van hun nevenchristenen, en daardoor zelf gewillig hun lichamen en leven, vrouw en kind verlaten, en moord, roof en brand navolgen.

Zij worden zelfs verstokt en verblind omwille van hun grote misdaad, doch helaas door hun verharde verstoktheid en onverstand zullen zij hun misdaad niet erkennen of stoppen.

Ze zullen hoe langer hoe erger, uit de aangeboren luciferische trots en overmoed, tot alle hovaardigheid en ijdelheid geneigd, in onkuise smerigheid verdrinken, in vrekkigheid, toorn, nijd en haat zo ontvlammen, dat zij zichzelf verbranden in hun hart, het algemene nut vernietigen en tegen hun geweten onbeschaamd eigennut zoeken en zich gebruiken.

Hun klederen zullen zij menigvuldig en ijdel veranderen en bedenken. Het ene kort, het andere lang, het ene nauw, het andere wijd, et cetera, zodat zij zichzelf erover zullen verwonderen, en zo met zeldzame plooien en verdeelde kleuren, dat er niets over te zeggen valt.

Zij zullen ook de geestelijkheid en haar priesterschap, en ook het goddelijke woord, werk, vermaning en gebod, leer en onder-

[38] De zin is onduidelijk van opbouw.

richt gans verachten en er niets om geven. De ban[39] gans ongehoorzaam en voor verachtelijk houden. Eenieder wil zijn eigen wil hebben en alle ontrouw en valsheid zal zich bij hen vermeerderen. Geloof noch trouw zal er meer op het aardrijk zijn. De mond zal spreken wat niet de mening van het hart is.

Er worden dan oordelen uitgesproken, meer door gunst, liefde en geld, dan uit broederlijke liefde en de gerechtigheid. De waag wordt vervalst, de maat verminderd en de el ingekort. De arme wordt onderdrukt, gepijnigd, gekweld en ellendig verlaten. De onrechtvaardigheid en het geweld zal overal de hoogste plek bezitten.

Ook zal in die tijden de geestelijkheid zo zich verzwakken, dat de paus, de kardinalen, bisschoppen, prelaten en algemene priesterschap onderling haat en nijd kennen en aldus de godsdienst verlaten en ijdele, wereldlijke dingen aanhangen. En iedereen zullen zij aan eer en waardigheden overvleugelen, zodat zij grote oorlogen en ruzie onder elkander en met de leken opwekken en en zullen beoefenen. Zij trekken en gewinnen de goederen der leken aan zich, met recht, onrecht, geweld en hoe ze maar kunnen, zodat zij land, stad en lieden onderwerpen, alsook koophandel, economie, belasting, woeker en alle wereldlijke handel. Zij schamen zich niet ze te gebruiken. Alle goddelijke eer en dienst raken in hen verloren; wat zij prediken en onderwijzen, doen zij zelf niet; zij geven hun onderdanem een slecht voorbeeld en evenbeeld. Hun overmoed, geweld en rijkdom worden zo groot, dat zij slechts de lust van hun lichaam naar gans hun believen volbrengen en zich niet voor God, noch de wereld zullen schamen.

Hun onkuise, zondige, onrechtvaardige leven wordt voor de ganse wereld openbaar en hun schande wordt zelfs ontdekt, zodat de wereldlijke stand de duur ervan niet kan lijden en zelfs verwoesten zal worden. Nauwelijks het zevende deel zal blijven. Zij zullen het christelijke geloof, waarvan zij de planter en

---

[39] "Den Ban und Acht". Vaste Duitse uitdrukking. Betreft iets buiten de wet stellen, verstoten.

bestendiger zouden moeten zijn, zo verzwakken en in verachting brengen, dat het erbarmelijk wordt.

De vrouwelijke, meisjes- en middenstand, geestelijke en wereldlijke, zal zelfs in wanorde, eigenwilligheid, nieuwsgierigheid, onkuisheid en hovaardigheid groeien en zich met kleding, gebaren en werken zo schandelijk gedragen, dat niemand door de ander erkend of geëerd wordt.

De lieden van de Orden zullen hun regels en Orden verlaten, naar de wereldlijke stand ijlen en alle gehoorzaamheid jegens hun oversten blokkeren, traag in godsdienst, en zich verstouten dat de ene boven de andere staat en hen versmaden.

Daarna zal spoedig een verandering en een nieuw bestuur, vrede en eenheid in de gans christenheid ontstaan, en zal het Romeinse keizerdom (zoals eerder het Griekse) een einde nemen. En dan zal spoedig de Antichrist worden geboren, namelijk ten tijde dat een vreemde keizer macht over Rome gewint, die zich niet tot Romeinse keizer betitelt[40] en niettemin christen is. Onder deze wordt de Antichrist te Babylonië geboren, vol van de duivel, en hij zal zich heimelijk houden tot in het dertigste jaar.

Hij wordt ontvangen en geboren uit Joods geslacht; vader en moeder als andere Joden, van het geslacht Dan, die een van de twaalf patriarchen is geweest, zoals Judas ook van het geslacht van Jezus was.

Hij zal spoedig verstand ontvangen en grote wijsheid oefenen, spreken en handelen, zodat de mensen zich daarover verwonderen, opdat men niet merke dat het vanuit de kracht van de duivel geschiedt, want Lucifer zal zijn lichaam vervullen en zijn ziel in het moederlichaam omgeven.

Hij zal zich uitwendig gans heilig betonen, doch inwendig is hij vol slechtheid en alle duivelse listen.

Hij zal opgroeien in alle slechtheid en zal zich schikken en onderwerpen aan het wereldlijke gezag, en in grote duivelse lust de mensen geweldig beledigen en pijnigen.

---

[40] "der sich nit einen römischen Kaiser schreibet".

Hij zal openbaren dat hij door de Heilige Geest meer dan alle geleerde priesters en geestelijken begrijpt en weet, en dat hetgeen in de ganse wereld verborgen is, voor hem kenbaar is. Voor hem zijn ook niet alle gedachten der menselijke harten verborgen en hij zal zich laten aanbidden. En de duivel zal de harten van de mensen die hem aanbidden, bezitten en jegens hem aandachtig maken, zodat zij innerlijke vreugde en welbehagen in hun gebed ontvangen.

Met valse uitleggingen van de Schrift zal hij in het verborgene en heimelijk aangeven, dat hij de ware messias is en te kennen geven hoe Christus de wereld bedrogen heeft.

De Joden zullen hem geloven, hem aanbidden, offeren en uit alle landen grote schatten en gaven zenden.

Hij zal ook een voorloper hebben, zoals Christus Johannes gehad heeft.

Enoch en Elias zullen dan uit het paradijs komen en tegen hem prediken, wondertekens verrichten en de wereld van hem bekeren en tegenspreken en verwerpen. En wanneer de Antichrist de schade die hem door Enoch en Elias is toegebracht, verneemt, zal hij de Joden tegen Jeruzalem beroepen en verzamelen, en aldaar aan hen openbaren en te kennen geven dat hij de ware messias is, en dat er zonder hem geen andere God is, opdat hij met behulp van de duivel vele wonderwerken kan doen, en door zijn valse uitlegging van de Schrift het volk wederom tot zich kan brengen, en de Joden en christenen in hem als in God geloven en hem aanbidden.

Zijn beeltenis wordt gevestigd in alle uiteinden van het aardrijk, en de duivel zal uit hem spreken. Hem tot hulp en getuigenis van zijn valse list zullen ook opstaan de twee vervloekte Joden Gog en Magog, die de grote Alexander in het gebergte Caspie heeft opgesloten.

Zij zullen de macht der christenen verdelgen en grote moorden en bloedvergieten plegen op diegenen die niet van het ware christelijke geloof willen afvallen en de duivelse listigheid en het geloof van de Antichrist aanhangen.

Doch Enoch en Elias zullen blijven tot aan het doel waaraan God hun om te lijden en sterven heeft blootgesteld. Alle verborgen schatten worden aan de Antichrist geopenbaard. Daarmede zal hij het christelijke en andere volk tot zich trekken.

De hebzucht en liefde voor het geld zal zo groot zijn in het aardrijk, dat de slechte christenen er lichaam en ziel voor willen geven.

De aandachtigen zal hij bedriegen door zijn geestelijke werk, en de slechte mensen zal hij bedriegen door gaven. De goeden zal hij dwingen door pijn, de geleerden door disputeren, en de ongeletterden door zijn duivelse wondertekenen. En hij zal niet meer toestaan het woord Gods, de heilige evangelies en het christelijke geloof te prediken.

Te Jeruzalem zal hij de heilige mannen Enoch en Elias doden, en de geheiligde lijken van de profeten zullen smadelijk op de straten vierenhalve dag onbegraven liggen uit vrees voor de Antichrist, doch op de vierde dag zullen ze voor het aangezicht van alle mensen wederom opstaan en levend worden, en wordt er een stem uit de hemel gehoord, aldus tot hen roepende: Enoch en Elias stijg op, stijg op. Dan zullen zij ten hemel varen in een wolk.

Zo zullen dan alle christenen die in de Antichrist geloofd hebben, in grote rouw en leed verkeren, doordat zij hem gevolgd en hun christelijke geloof vergeten hebben.

Daarop zal de Antichrist door de list van de duivel zich dood betonen en drie dagen aldus dood schijnen, en op de derde dag door Lucifers arglistigheid wederom uit de dood opgewekt worden en opstaan.

Dan wordt de laatste verwarring veel groter dan de eerste ooit geweest is. Hij zal allen die in hem geloven, laten tekenen. En wie het teken niet op zijn voorhoofd en rechterhand heeft, zal zich niet durven openbaren, noch kopen of verkopen. Hij zal preken en verkondigen dat hij op de vijftiende dag na de opstijging van de profeten Enoch en Elia als ware God en messias ten hemel zal varen, opdat daarna tot aan het einde der

wereld aan zijn godheid niemand zou mogen twijfelen. En daartoe zal hij te Jeruzalem op de berg Oliveti een kostelijke stoel laten bereiden en daarin in grote majesteit gaan zitten en zich laten zien.

Zo zal al het volk op hem toelopen, en wachten en zijn opstijging naar de hemel willen zien. En wanneer hij zich beweegt en opstijgt en door zijn duivelse gezelschap tot in de wolken gevoerd wordt met grote, duivelse hovaardigheid, zal de heilige engel Michaël met de ganse schaar der engelen de duivelse Antichrist terneerslaan, en zoals hij het Lucifer gedaan heeft, in de afgrond der hel doen afzinken. Daar worden zijn valse geloof, leer en leven beëindigd, dat ook niet langer gewelddadig zal regeren dan viereneenhalf jaar.

Daarna zal God de almachtige de wereld vijfenveertig dagen de tijd geven om boete te doen en berouw en leed om de begane zonden te hebben; en de jongste dag door vijftien wondertekenen in de laatste veertien dagen te kennen geven en openbaren, en daarna bij het strenge gericht in het dal Josaphat zitten om te oordelen de levenden en doden. Welk verschrikkelijk oordeel aldus zal luiden tot de onrechtvaardigen ter linkerzijde: Ga heen, gij vervloekten, in het eeuwige vuur, dat bereid is voor de duivel en zijn engelen, om daarin eeuwig te wonen en te knarsentanden. Want ik ben hongerig geweest, en gij hebt mij niet gespijzigd, et cetera.

Daarop zullen dan alle rechtvaardigen roepen met luide stem: Rechtvaardig zijt Gij, Heer en Uw oordeel is rechtvaardig. Geprezen en gebenedijd zij uw almacht.

Na het oordeel zal er geen beroep plaatsvinden, doch de volstrekking van het helse, eeuwige vuur zal hen verslinden. En de verdoemden zullen de spreuk der zaligen horen, wanneer Christus Jezus onze zaligmaker aldus zal spreken: Kom hier, gij gebenedijden van Mijn Vader. Ontvang het rijk dat u bereid is vanaf het begin der wereld. Wees blij en verheug u eeuwig met alle hemelse heerscharen, want ik heb honger gehad en gij hebt

mij gespijzigd. Ik heb dorst gehad en gij hebt mij gelaafd, et cetera.

E I N D E.

Gedrukt te Frankfurt,
1531.